

CINE ESTE DOCTORANDUL DIN REPUBLICA MOLDOVA?

*Gheorghe CUCIUREANU¹, dr.hab.,
Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale,
CNAA, Republica Moldova
Victor CERNĂUȚEANU, dr.,
Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale*

Doctoranzii sunt o categorie importantă de persoane pentru societatea modernă. Perioada studiilor doctorale îi echipează pe doctoranzi cu competențe și cunoștințe pentru a-și continua cariera, în poziții de vârf, în diferite domenii ale activității umane. Din aceste considerente, tendința pe plan internațional este de a-i atrage la studii pe cei mai talentați și de a crește numărul doctoranzilor. În Republica Moldova, începând cu anul 2015, s-a modificat modalitatea de admitere la studii doctorale. În acest context, în lucrare ne-am propus să analizăm profilul doctoranzilor admiși la studii conform noilor proceduri de concurs și să stabilim care sunt caracteristicile principalele ale doctorandului înmatriculat. Drept material de studiu au servit listele doctoranzilor înmatriculați în anii de studii 2015-2016 și 2016-2017, care au fost prelucrate statistic și analitic. Doctorandul tipic înmatriculat în acești doi ani are vârsta de 34,3 ani, este femeie, își face teza în domeniul dreptului, studiază într-o școală doctorală a USM, la frecvență redusă, în bază de contract, este din Republica Moldova. În același timp, se înregistrează deosebiri importante în caracteristicile doctoranzilor după domenii științifice.

***Cuvinte-cheie:** doctorat, profilul doctorandului, domenii științifice, atractivitatea studiilor, context internațional.*

Doctoral students are an important category of people for modern society. The period of doctoral studies endows PhD students with skills and knowledge to pursue their career in top positions in different areas of human activity. For these reasons, the international trend is to attract the most talented and to increase the number of PhD students. In the Republic of Moldova, starting in 2015, the way of admission to doctoral studies has changed. In this context, in the paper we try to analyze the profile of PhD students admitted to the studies according to the new procedures and to determine the main characteristics of the enrolled doctoral candidate. As informational base, we use the lists of PhD students enrolled in the years 2015-2016 and 2016-2017, which were processed statistically and analytically. The typical PhD student enrolled in these two years is 34.3 years old, is a woman, is a lawyer, studies part time in a doctoral school of the USM, based on a contract, is from the Republic of Moldova. At the same time, there are important differences in the characteristics of PhD students by scientific fields.

***Keywords:** doctorate, PhD student profile, scientific fields, attractiveness of studies, international context.*

***JEL Classification:** I20, I21, I28, J01.*

Introducere. Doctoranzii ca persoane înalt calificate reprezintă o categorie importantă pentru societatea modernă, absolvenții doctoratului fiind tot mai mult solicitați nu doar în educație și cercetare, dar și în alte diverse domenii de activitate umană. Din aceste considerente, pe plan internațional se aplică diferite politici pentru atragerea la studii doctorale a celor mai talentați și de a crește numărul doctoranzilor.

În Republica Moldova, începând cu anul 2015, s-a modificat cadrul de organizare și desfășurare a studiilor doctorale, scopul declarat al acestora fiind alinierea la practicile internaționale.

Având în vedere cele menționate mai sus, ne-am propus în acest articol să analizăm cine sunt doctoranzii înmatriculați în Republica Moldova conform noilor proceduri de concurs, care sunt caracteristicile principale ale acestora și cum arată ei în comparație cu colegii lor din țările europene.

Drept material de studiu au servit listele Ministerului Educației (ME) ale doctoranzilor înmatriculați în ultimii doi ani de studii, 2015-2016 și 2016-2017 [1; 2], care au fost prelucrate statistic și analitic. Pentru analiza comparativă au fost utilizate datele Oficiului european pentru statistică – EUROSTAT [3]. Analiza a cuprins vârsta, genul, domeniul, modul de finanțare și alte caracteristici ale doctoranzilor înmatriculați.

Doctorandul înmatriculat în societate și în cadrul sistemului de învățământ superior. În anii 2015 și 2016 au fost înmatriculați anual în medie câte 537 persoane.

Numărul doctoranzilor înmatriculați în Republica Moldova (R.Moldova) este mic atât în valori absolute, cât și în valori relative – circa 13 la 100 mii locuitori, depășind doar două țări europene: Turcia și Belgia (fig.1). În majoritatea țărilor europene valoarea acestui indicator este de peste 30 doctoranzi înmatriculați la 100 mii locuitori, evidențiindu-se Croația (74), Elveția (64), Marea Britanie (55), Germania, Polonia, Austria, Cehia, Spania (toate – peste 44).

¹©Gheorghe CUCIUREANU, gheorghe.cuciureanu@idsi.md

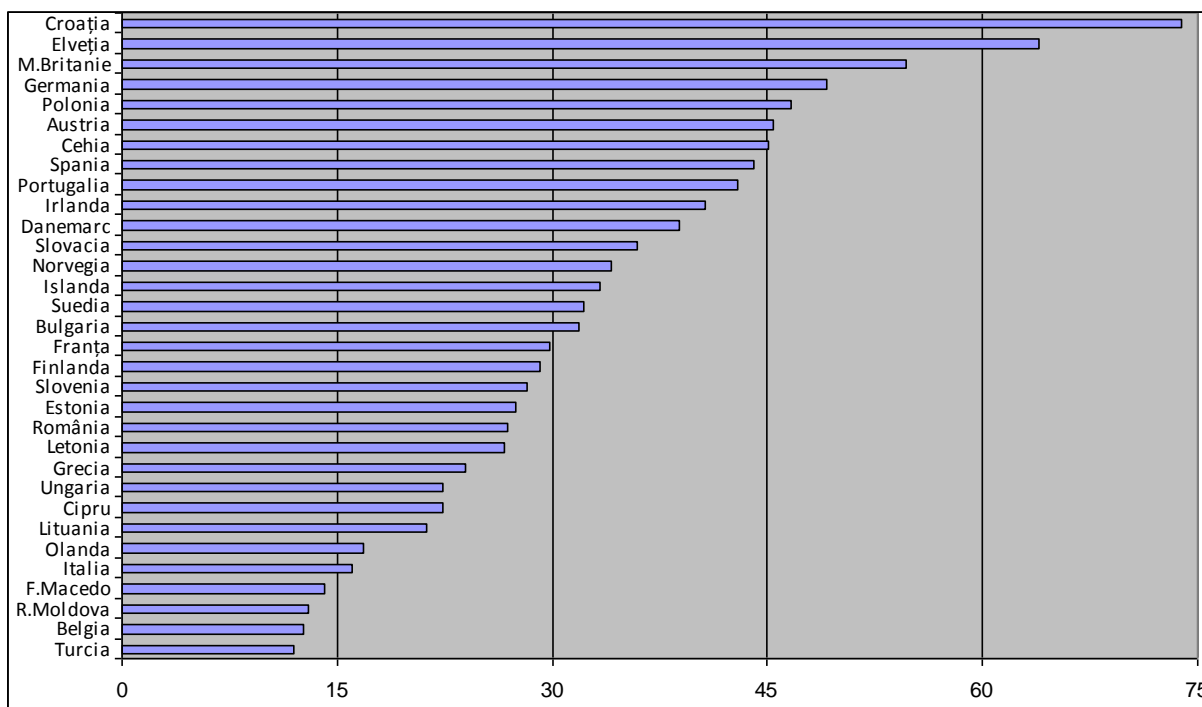

Figura 1. Numărul doctoranzilor înmatriculați în anul 2015 la 100 mii locuitori

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor EUROSTAT și ME.

Nici în cadrul învățământului superior doctorandul înmatriculat din R.Moldova nu reprezintă numeric o categorie foarte importantă. În anul 2015, doctoranzii reprezentau 2,1% din toți studenții înmatriculați în învățământul superior în R.Moldova, depășind după valoarea acestui indicator doar șase țări europene. În majoritatea țărilor europene proporția doctoranzilor înmatriculați în totalul studenților înmatriculați este în jur de 3% și mai mare, evidențiindu-se aceleași țări ca și după numărul doctoranzilor înmatriculați: Spania, Croația (ambele – cu peste 6% doctoranzi), Elveția, Germania, Austria (toate - între 5 și 6%), Portugalia, Marea Britanie și Cehia (toate - între 4 și 5%).

Domeniul științific al doctorandului înmatriculat. Majoritatea doctoranzilor înmatriculați în R.Moldova în anii 2015 și 2016 aparțin științelor economice și sociale (44%), urmate de științele umaniste și arte (15%) și științele medicale (14%) (fig.2). Aceste cifre arată că modificările în cadrul de organizare a doctoratului nu au influențat esențial predilecția doctoranzilor pentru domeniile de cercetare.

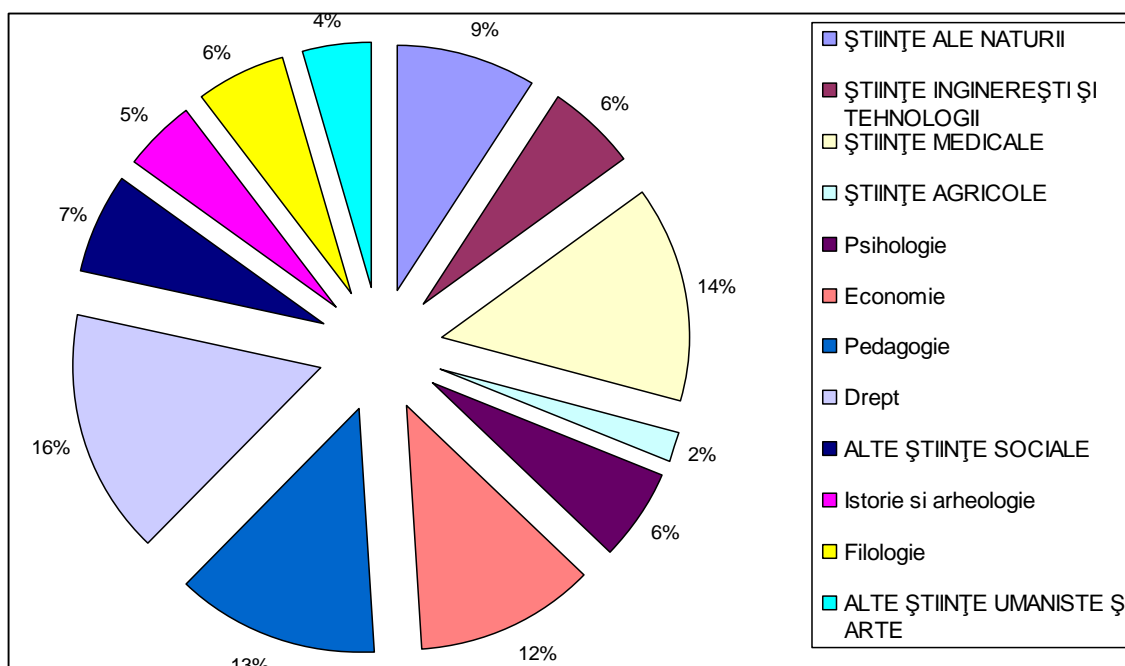

Figura 2. Structura doctoranzilor înmatriculați în Republica Moldova după domenii științifice

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor ME pe anii 2015 și 2016.

Dacă comparăm R. Moldova cu țările europene după ponderea domeniilor în care au fost înmatriculați doctoranzii, observăm unele diferențe importante. Astfel ocupăm locul doi în Europa după proporția doctoranzilor înmatriculați în business și administrare (depășind de peste 10 ori țări ca Germania, Austria, Norvegia, Spania, Franța) și drept (depășind de peste 10 ori țări ca Estonia, Islanda, Suedia, Norvegia), locul trei – în educație (depășind de peste 5 ori țări ca România, Franța, Elveția, Italia sau Polonia), dar ultimile locuri în științele naturii, inclusiv fizică, matematică, biologie, și științele ingineresti. Chiar și în agricultură, domeniu în care aparent ar trebui să fim interesați, avem o proporție a doctoranzilor înmatriculați de 6-7 ori mai mică decât Italia și Slovenia, de 3-4 ori mai mica decât Belgia, Danemarca și România.

Această structură a doctoranzilor înmatriculați contravine unor trăsături științifice și economice înregistrate în Republica Moldova [4]:

- **potențialul științific existent:** majoritatea cercetătorilor sunt în științele naturale și ingineresti, iar majoritatea doctoranzilor înmatriculați – în științele sociale, economice și umaniste;

- **necesitățile economice și sociale:** structura doctoranzilor nu corespunde pe deplin acestora având în vedere că, spre ex., că agricultura contribuie cu aproape 20% la PIB și generează aproximativ 50% din veniturile provenite din export, iar proporția doctoranzilor înmatriculați în acest domeniu constituie doar 4%;

- **competitivitatea domeniilor științei:** domeniile în care sunt înmatriculați peste jumătate din doctoranzi (drept, medicină, pedagogie și economie) contribuie cu mai puțin de 10% la totalul articolelor științifice ale cercetătorilor moldoveni, conform bazei de date SCOPUS.

Vârsta doctorandului înmatriculat. Vârsta medie a doctoranzilor înmatriculați în R.Moldova în anii 2015 și 2016 depășește puțin 33 ani. Pe domenii științifice, cea mai înaintată vârstă a doctoranzilor înmatriculați (peste 35 ani) se atestă în pedagogie, psihologie și unele profiluri ale științelor sociale și umaniste, iar singurul domeniu cu vârsta medie a doctoranzilor înmatriculați de sub 30 ani este cel al științelor naturii. Vârsta medie mai redusă în cazul ultimului domeniu se pare că e legată de specificul acestuia, în care o productivitate mai bună se asigură la vârste mai tinere, dar și cerințelor relativ ridicate înaintate în procesul de realizare a cercetărilor doctorale.

Majoritatea doctoranzilor înmatriculați se încadrează, totuși, în categoria de vârstă 25-29 ani (fig.3). După această caracteristică ne asemănăm cu majoritatea statelor europene, însă în acestea proporția doctoranzilor înmatriculați din această categorie este mai mare decât la noi (ex., în Germania, Italia, Elveția, Lituania, Cehia și Austria – peste 60%, iar în R. Moldova – 37%). O caracteristică a doctoranzilor înmatriculați în R. Moldova este proporția mare a celor încadrați în categoriile de vârstă de peste 40 ani (22%), doar în alte 3 state comparate această valoare fiind mai ridicată. În anii 2015 și 2016 au fost înmatriculați la doctorat în R. Moldova 11 persoane cu vârsta de peste 55 ani și 5 persoane cu vârsta de peste 60 ani.

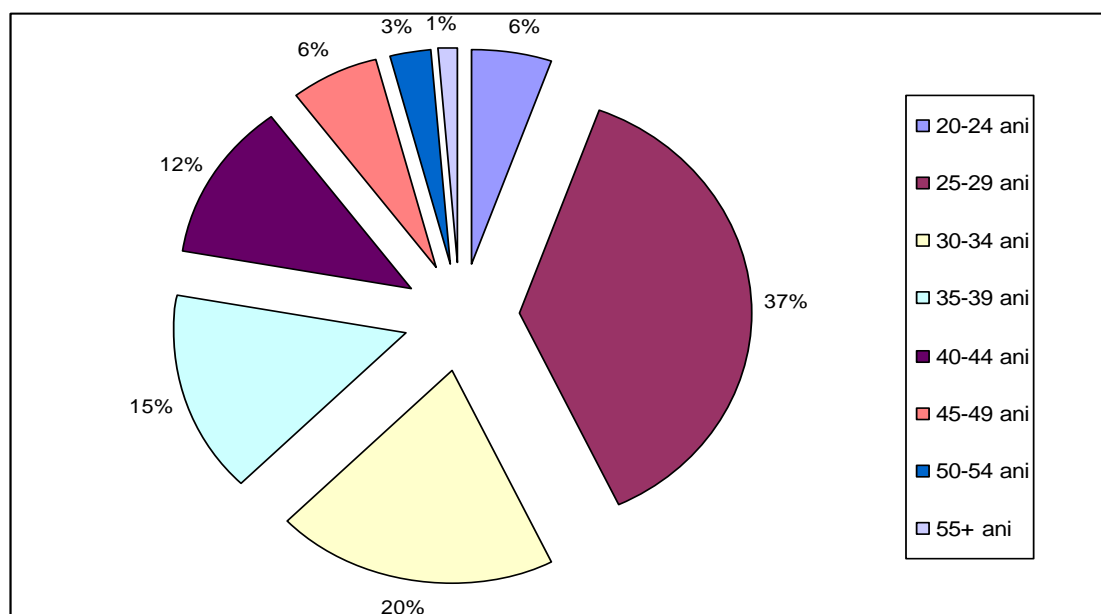

Figura 3. Structura doctoranzilor înmatriculați în Republica Moldova după grupele de vârstă

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor ME pe anii 2015 și 2016.

Alte caracteristici ale doctorandului înmatriculat. Peste 57% din doctoranzii înmatriculați în R.Moldova în anii 2015 și 2016 sunt femei. Femeile predomină în toate domeniile științei, cu excepția științelor ingineresti (30% femei), științelor agricole (43%), dreptului (44%) și a unor profiluri din științele sociale și umaniste. Cea mai mare pondere a femeilor se înregistrează în filologie (92% femei), psihologie (84%) și pedagogie (68%). După ponderea femeilor în totalul doctoranzilor înmatriculați, R.Moldova este printre liderii din spațiul european, o proporție mai mare a femeilor înregistrându-se doar în Croația și Lituania. Numărul țărilor în care predomină femeile este aproximativ egal cu numărul țărilor în care predomină bărbații, femeile predominând în statele ex-socialiste din Europa de est (fig.4).

Diferențe foarte mari pe domenii ale științei se înregistrează după raportul dintre doctoranzii înmatriculați la buget și cei cu taxă. Cele mai mari proporții a doctoranzilor înmatriculați cu taxă se înregistrează în drept, pedagogie, psihologie

și alte științe sociale și economice, iar cele mai mici în științele agricole, ingineresti și ale naturii (fig.5). Aceste valori demonstrează de fapt popularitatea diferitor domenii ale științei, în primul caz persoanele fiind gata să achite costul studiilor din sursele proprii, iar în ultimul înregistrându-se cazuri când nici granturile de la buget nu sunt valorificate.

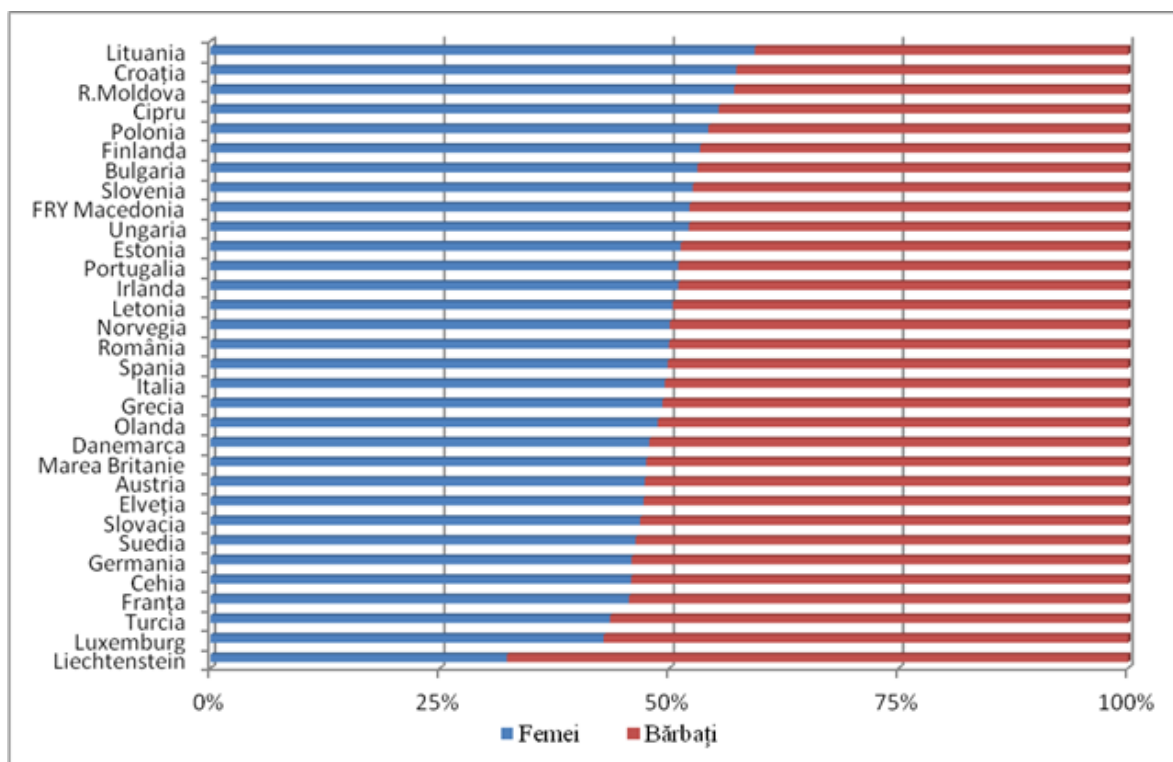

Figura 4. Structura doctoranzilor înmatriculați în anul 2015 după gen

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor EUROSTAT și ME.

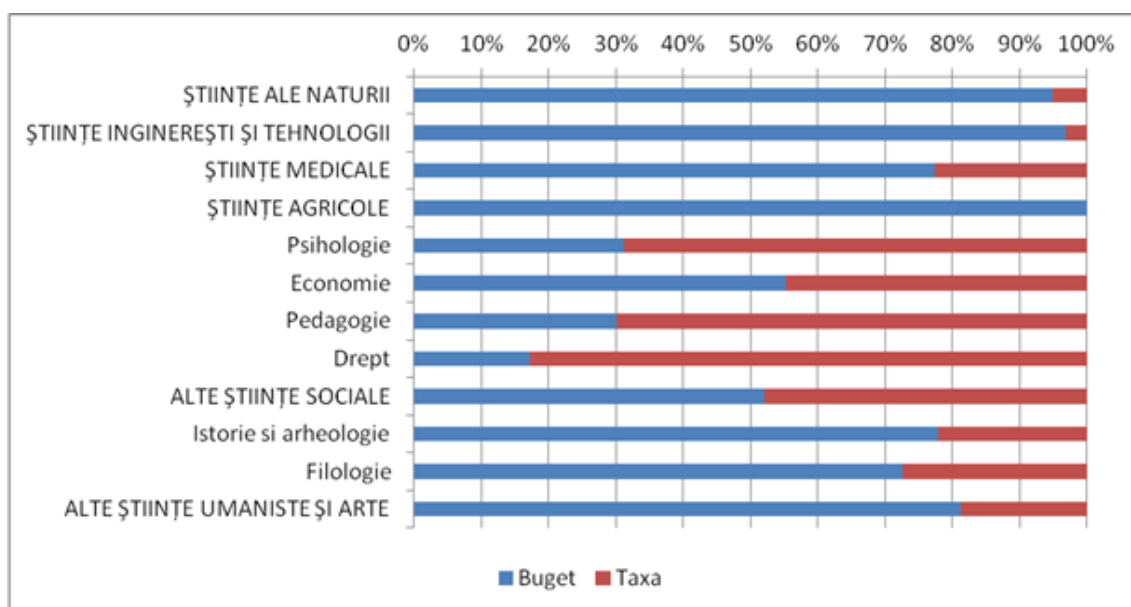

Figura 5. Structura doctoranzilor înmatriculați în Republica Moldova după forma de finanțare

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor ME pe anii 2015 și 2016.

Principalele cauze ale numărului diferit de doctoranzi înmatriculați pe domenii / ramuri ale științei constau, în opinia noastră, în următoarele [5]:

- dificultatea diferită de a face cercetări în diferite domenii (spre ex., în agricultură - experimente costisitoare de lungă durată, iar în pedagogie - e mai ușor să organizezi experimente pedagogice);
- cerințe diferite aplicate și respectiv posibilități mai ușoare de susținere a tezelor în unele domenii: a) domeniile științifice care au tradiții de cercetare și școli formate pe parcursul a mai multor decenii (ex., fizica, matematica, chimia) păstrează standarde mai înalte de calitate și se raportează în evaluări la cercetările care se efectuează în comunitățile științifice avansate, iar în b) domeniile cu o creștere rapidă a numărului de persoane cu grad științific în perioada

funcționării sistemului național de atestare a cadrelor (ex., drept, economie, pedagogie), în care se pare că nu există o comunitate puternică de experți, decalajele față de nivelul cercetărilor din centrele mondiale de excelență este mai mare;

- perspective diferite după absolvire și obținerea gradului științific (de ex., faptul că la noi nu funcționează o industrie importantă – face ca tezele în domeniul ingineriei să nu deschidă atâtea perspective ca în alte țări, în același timp, în alte domenii deținerea gradului oferă posibilitatea deținerii unor funcții).

Mult mai uniformă este distribuția doctoranzilor înmatriculați pe domenii ale științei în funcție de forma de frecvență. Doctoranzii înmatriculați cu frecvență la zi în 2015 și 2016 în R.Moldova reprezintă mai puțin de 1/3 din total (dar sub ¼ în pedagogie, economie și științele medicale) și doar în științele naturii și ingineriești constituie majoritatea. Predominarea clară a doctoranzilor cu frecvență redusă este cauzată în primul rând de mărimea mică a bursei doctorandului care nu-i permite acestuia întreținerea și el este nevoit să lucreze în paralel cu efectuarea studiilor.

Din alte caracteristici ale doctorandului înmatriculat în 2015 și 2016 menționăm apartenența:

- instituțională: majoritatea doctoranzilor au fost înmatriculați la școlile doctorale ale Universității de Stat din Moldova (19,7%), Universității de Stat de Medicină și Farmacie, în parteneriat cu instituțiile medicale de cercetare (14%) și a Universității Academiei de Științe a Moldovei, în parteneriat cu alte universități și instituții de cercetare (13,6%);

- națională: 78% din doctoranzii înmatriculați sunt din R.Moldova, majoritatea persoanelor de peste hotare provenind din România. Pe domenii, cele mai internaționalizate sunt psihologia (40% din cei înmatriculați sunt din exterior), pedagogia (27%) și dreptul (12%).

Concluzii. Analiza caracteristicilor doctoranzilor înmatriculați în ultimii doi ani în R.Moldova a arătat că studiile doctorale rămân puțin atractive dacă le comparăm cu valorile indicatorilor din țările europene. Cei înmatriculați au o vârstă relativ ridicată și preferă domeniile științei care se bucură de popularitate și la celelalte două cicluri ale învățământului superior și unde este mai ușor de elaborat și susținut teze de doctorat. Din cauza condițiilor de efectuare a studiilor de doctorat, în special a resurselor financiare insuficiente alocate, majoritatea doctoranzilor sunt nevoiți să învețe la frecvență redusă, pentru a avea posibilitatea să aibă în paralel o activitate de muncă care să le aducă o sursă suplimentară de venit, iar după absolvire nu există motivație pentru angajare în domeniul studiilor. Per ansamblu, profilul doctorandului înmatriculat demonstrează criza profundă care cuprinde doctoratul ca element esențial al educației și cercetării din R. Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Ministerul Educației. Lista studenților-doctoranzi înmatriculați la studii superioare de doctorat în anul universitar 2015-2016, a conducătorilor științifici și a temelor de cercetare, 2016
2. Ministerul Educației. Lista studenților-doctoranzi înmatriculați la studii superioare de doctorat în anul universitar 2016-2017, a conducătorilor științifici și a temelor de cercetare, 2017
3. EUROSTAT. Date privind doctoranzii înmatriculați - <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
4. Канцер, В.; Кучуряну, Г.; Холбан, И.; Минчунэ В. Критическая масса в докторантуре: между европейской политикой и местными проблемами. *Наука та наукознавство*. 2013, **3**, 63-73
5. CUCIUREANU, Gheorghe. Tendințe în susținerea tezelor de doctorat în Republica Moldova. In: *Lucrările Conferinței Internaționale Științifico-Practice "Creșterea economică în condițiile globalizării"*, ediția a 11-a. INCE, 13-14 octombrie 2016. Chișinău, 2016, vol.II, pp. 215-220.